

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтована система управління майновим потенціалом підприємства на основі принципів, підходів, методів щодо його формування та використання, а також пріоритетних напрямів розвитку

Постановка проблеми. Розвиток підприємства залежить від його сукупного потенціалу, який визначається ресурсами та можливостями, що беруть участь в процесі його функціонування.

Проблеми зростання обсягів і повноти використання потенціалу підприємства обумовлені складністю підбору учасників процесу господарювання, що володіють певним набором наявних та прихованих ресурсів і можливостей щодо їх реалізації; розробкою оптимальних механізмів взаємодії, постійними змінами внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що відбуваються під впливом соціальних, економічних, правових, психологічних, фізіологічних чинників і науково-технічного прогресу. Все це впливає на зміну структури потенціалу підприємства. Чим міцніше елементи потенціалу взаємозв'язані між собою, тим ефективніше вони реалізуються і забезпечують зростання сукупного потенціалу підприємства.

В умовах вступу України до Світової організації торгівлі, основним завданням суб'єктів господарювання постає ефективне управління майновим потенціалом як основним складовим елементом сукупного потенціалу підприємства.

Майновий потенціал господарюючої системи – це сукупність ресурсів, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, функціонують у матеріальній, нематеріальній, фінансовій формах та, використовуючи які, підприємство очікує отримати економічні вигоди у майбутньому;

можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для створення в процесі господарювання доданої вартості і, відповідно, національного багатства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні, в економічній науці не існує достатньо чіткої та обґрунтованої думки про те, що є окремою системою управління майновим потенціалом підприємства, як вимірюється і прогнозується рівень його використання. Це може бути пояснено тим, що в центрі дослідження більшості вчених-економістів знаходилось управління господарською діяльністю та потенціалом підприємств.

Теоретичні та практичні положення управління господарюючими системами в цілому висвітлені в працях Ансоффа І.Х., Аммельбурга Г., Богданова А.А., Валусєва С.А., Демінга В.Е., Дракера П., Кобринського Н.Е., Короткова Е.М., Коренченко Р.А., Крука Д.М., Меньшикова Л.І., Мескона М.Х., Мільнера Б.З., Хаммера М., Хана Д., Робсона М., Шушаньки Я. та багатьох інших.

Дослідження стану та розвитку майнового потенціалу здійснювались також в контексті вивчення проблем формування ресурсних і виробничих факторів господарської діяльності.

Ресурсний потенціал господарюючих систем досліджували Лукашик С.І., Яковець І.І., Шмагіна В.В., Черкашина М.В., Огаренко О.В., Пацюк І.М., Дацій Н.В., Рубель О.С., Рубай О.В., Борисова В.А., Федосік І.М., Газуда Л.М., Куц О.В., Трілленберг Г.І., Талах Т.А., Якубів В.М., Шталь Т.В., Бобко В.В., Григор'єв С.М.

В свою чергу виробничий потенціал вивчали Чичкало-Кондрацька І.Б., Гедз Ю.М., Шаріпова О.С., Штефан З.Б., Щелкунов В.І., Шилепницький П.І., Ковальська Л.Л., Жук М.В., Наконечний Т.С., Хурдей В.Д., Осіпов П.В., Тарнікова Н.І., Ліпич О.М., Кучерук Т.Г., Іщук С.О., Золотих І.Б., Горяча О.Л.

Водночас, безпосередньо, досліджували управління елементами майнового потенціалу досить небагато науковців.

Шаріпова О.С. визначила алгоритм побудови механізму управління використанням майна господарського комплексу, а також способи вибору стратегії розвитку виробничого потенціалу при модернізації господарського комплексу [13].

Осіпов П.В. обґрунтував класифікацію принципів формування виробничого потенціалу і виявив особливості їхнього прояву в харчовій промисловості та її галузях [5].

Татарнікова Н.І. розробила економіко-математичні моделі оптимізації управління адаптацією основних засобів та матеріальних ресурсів підприємства [10].

Іщук С.О. обґрунтувала механізм підвищення ефективності управління матеріальними потоками промислових підприємств [3].

Федосік І.М. конкретизувала сутність управління ресурсним потенціалом комерційного банку та уточнила зміст стратегії управління ним [11].

Шилепницький П.П. розробив механізм управління виробничим потенціалом і визначив на цій основі основні напрямки його удосконалення в умовах ринкової трансформації економіки [14].

Ліпич О.М. розробила методи управління підвищенням ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу промислових підприємства [4].

Горяча О.Л. визначила чинники та результативні показники, на основі аналізу яких можна встановити рівень ефективності управління нагромадженням та споживанням виробничого потенціалу, а також розробила методичку кількісного вимірювання якості управління виробничим потенціалом на засадах процесного підходу з урахуванням змін структури потенціалу у часі [2].

Виходячи з цього, метою дослідження є обґрунтування принципів, підходів, методів побудови системи управління елементами майнового потенціалу підприємства, а також пріоритетних напрямів його розвитку як основи забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання.

Викладення основного матеріалу. Ефективне формування, використання та розвиток в динаміці майнового потенціалу неможливе без побудови оптимальної системи управління ним. В сучасних умовах господарювання, підприємства України повною мірою не використовують цей інструмент для власного економічного розвитку.

В 2007 році 33,5 % загальної кількості суб'єктів господарювання України були збитковими. Сума збитків даних підприємств склала 34392,5 млн. грн. Найбільші збитки за результатами своєї діяльності отримали підприємства промисловості (11203,4 млн. грн.) та торгівлі (8713,2 млн. грн.).

Не зважаючи на позитивну динаміку зростання основних засобів підприємств України, їх знос на кінець 2007 році становив 46 %. Недосконалою в Україні є амортизаційна політика, якій притаманні недостатньо обґрунтовані та занижені норми нарахування амортизації.

Ситуація, що склалася уповільнює інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств. Інвестування в економіку України має позитивну динаміку (зростання інвестиції в основний капітал підприємств України у 2007 році порівняно з 2006 роком на 19,0 %), але не носить інноваційного характеру. В 2007 році функціонувало 900 інноваційно-активних підприємств, що складає 0,08 % від загальної кількості суб'єктів господарювання України [8].

Таким чином, процес формування та використання майнового потенціалу потребує системного управління. Крім того, необхідно враховувати те, що зростання майнового потенціалу відбувається в певному "коридорі можливостей" і має об'єктивні обмеження.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття “система управління” трактують як сукупність способів, методів, прийомів здійснення чого-небудь [1, с. 1321].

На нашу думку, систему управління майновим потенціалом можливо представити як сукупність визначених принципів,

підходів, методів щодо формування та використання даного потенціалу, а також пріоритетних напрямів його розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Схема системи управління майновим потенціалом підприємства

Виходячи із загальновідомих принципів, підходів, методів, ми розглянемо їх зміст, адаптувавши до системи управління майновим потенціалом.

Насамперед звернемо увагу на принципи, які є основним, вихідним положенням наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку або законом точної науки. Принцип – особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось [1, с. 1125].

Принципи, на яких ґрунтується система управління майновим потенціалом підприємства мають наступний зміст:

– *системність* – визначає процес формування складових майнового потенціалу з метою забезпечення їх збалансованості; дотримання системності у розробці стратегії і тактики фінансування, а також в реалізації запланованих заходів через дослідження системи взаємопов’язаних та взаємоузгоджених показників, наприклад,

співвідношення необоротних та оборотних активів, основних засобів та оборотних активів, власного капіталу та зобов'язань, дебіторської та кредиторської заборгованості, доходів та витрат тощо;

– *обґрунтованість* – забезпечує формування майнового потенціалу на реалістичних показниках економічного і соціального розвитку підприємства, а також розрахунках доходів і витрат діяльності, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил. Основними такими показниками є: загальна вартість активів підприємства, обсяги основних засобів, оборотних активів, дебіторської заборгованості, готової продукції і товарів, власні та залучені фінансові ресурси, власні оборотні активи, чисті доходи, чистий прибуток (збиток), чиста прибутковість доходів, рентабельність, рівень використання ресурсів на 1 грн. чистого доходу, операційні витрати, рівень зобов'язань на 1 грн. власного капіталу, загальна платоспроможність, рівень придатності основних засобів, продуктивність праці тощо.

Крім цього, сутність даного принципу полягає в тому, що методи, форми й засоби управління майном мають бути науково обґрунтовані та перевірені на практиці, що передбачає безперервний збір, обробку й аналіз науково-технічної, економічної, правової та інших видів інформації.

– *комплексність* – припускає наявність повного набору всіх функцій управління майном – прогнозування, програмування, планування, контролю, регулювання, обліку, організації, координування, нормування, керівництва, активації.

Прогнозування передбачає розробку прогнозу стану, розвитку та результату ефективного використання майнового потенціалу підприємства на основі наявної інформаційної бази з метою передбачення напрямів, характеру та особливостей розвитку підприємства в майбутньому.

Планування майнового потенціалу підприємства – це системний процес управління майном та його розвитком, який передбачає розробку і обґрунтування цілей діяльності,

визначення найкращих методів і способів їх досягнення при ефективному використанні усіх елементів, характеристик потенціалу з метою отримання оптимальних результатів діяльності, створення максимально можливого обсягу благ, які б відповідали потребам суспільства на певному етапі його розвитку [9].

Контроль (моніторинг) майна є інструментом виявлення змін, які відбуваються у процесі здійснення господарської діяльності та управлінні майновим потенціалом підприємства.

Облік майна ведеться з метою отримання даних про його наявність, втрату, нестачу, рух, вартість та якісний стан, тобто про всі кількісно-якісні характеристики, які необхідні для формування та накопичення майнового потенціалу, встановлення належного контролю за умовами зберігання, доцільністю та ефективністю його використання.

– *адаптивність* – визначає інноваційність формування майнового потенціалу, який на основі даного принципу має бути гнучко пристосований до впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. У відповідності з цим, майновому потенціалу підприємства має бути характерний інноваційний тип розвитку;

– *цілеспрямованість* – орієнтує на цілі й завдання, які на визначений момент ставить перед собою підприємство щодо формування та ефективного використання майнового потенціалу через регулювання обсягів господарювання, асортименту та якості продукції, продуктивності праці, а також забезпечення дотримання показників ефективності господарської діяльності;

– *динамічність* – визначає необхідність систематичного залучення інвестицій для стимулювання формування та розвитку майнового потенціалу підприємства.

Суб'єкти господарювання повинні слідкувати за джерелами своєчасного оновлення майна. Для пошуку найбільш ефективного варіанту залучення інвестиційних ресурсів ефективним є застосування діагностики інвестиційної привабливості підприємства та його потенціалу.

– *синергізм* (від грецьк. *sunergos* – той, що діє разом) – характеризує додаткові економічні переваги, що утворюються у разі успішного об'єднання двох чи декількох підприємств (їх злиття чи поглинання). Джерелом цих переваг є більш ефективне використання їх сукупного майнового потенціалу, взаємодоповнення технологій та продукції, яку вони виробляють, можливість зниження рівня їх поточних витрат, зокрема адміністративних, та інші аналогічні чинники. Принцип синергізму реалізується при використанні майна, на засадах господарювання, асоціаціями, корпораціями, консорціумами, концернами та іншими об'єднаннями юридичних осіб. В сучасних умовах кращий результат отримують суб'єкти господарювання, які разом займаються господарською діяльністю (створюють кластери), оскільки в такому випадку їх сукупний майновий потенціал є вищим, порівняно з їх одноосібним функціонуванням.

– *оптимальність* – передбачає, що система управління майновим потенціалом має забезпечувати підвищення ефективності господарської діяльності з обов'язковою мінімізацією витрат самої системи. Система управління майновим потенціалом не має створювати великого обсягу витрат.

– *холізм* (від греч. *holos*; порівн. – англ. *whole* – ціле) – заснований на ідеалістичному вченні, відповідно до якого ціле більше, ніж сума його частин.

Холізм розглядає світ як єдине ціле, а певні явища і об'єкти – як ті, що мають сенс тільки в його складі. Відповідно до ідеалістичного вчення, суть принципу холізму полягає в тому, що майновий потенціал буде формуватись та відтворюватись ефективно з користю для підприємства тільки за умови його синтезу з фінансовим, трудовим, природним, ресурсним, інформаційним, інвестиційно-інноваційним та іншими видами потенціалу підприємства.

– *прогнозованість* – свідчить, що в цілях підвищення ефективності управління майновим потенціалом, а також зниження рівня витрат і позапланових втрат керівництво підприємства повинно постійно проваджувати заходи для прогнозування виникнення певних ризиків. Прогнозування дозволяє наперед підготуватися до можливих негативних явищ і створити необхідні передумови для їх локалізації або нейтралізації;

– *зворотній зв'язок* – реалізується шляхом проведення діагностики майнового потенціалу. Кінцеві результати діагностики майна можуть бути використані для майбутнього планування та розвитку потенціалу (рис. 2). Новостворене майно змінює свій кількісний та якісний склад;

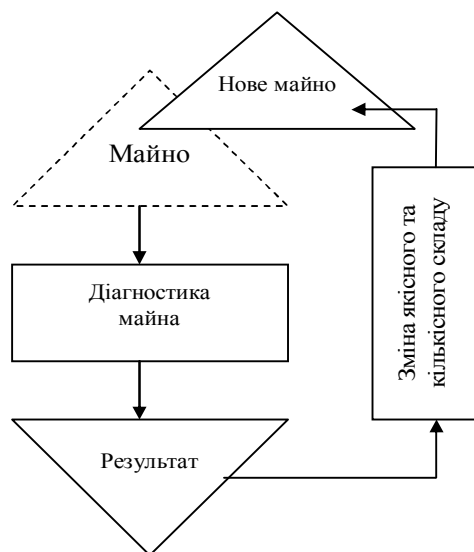

Рис. 2. Місце зворотного зв'язку при діагностиці майнового потенціалу

– *гнучкість* – передбачає, що система управління майновим потенціалом не є усталеною, а змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і, відповідно, до цього майновий потенціал підприємства може як збільшуватись, так і зменшуватись.

Даний перелік принципів функціонування системи управління майновим потенціалом не є вичерпним. З кожним новим етапом розвитку економіки України він може доповнюватись.

В системі управління майновим потенціалом важливе місце посідають підходи щодо її побудови та функціонування. Підхід – сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь [1, с. 969].

До базових підходів, на основі яких діє механізм управління майновим потенціалом підприємств можна віднести:

– *аспектний* – передбачає управління майновим потенціалом як комплексним процесом, що направлений на розвиток основних його структурних елементів та функціональних сфер;

– *ситуаційний* – формує певне припущення, яке має вплив на стан та розвиток майнового потенціалу. На основі такої гіпотези можливо краще визначити, які саме фактори будуть сприяти розвитку майнового потенціалу, а які, навпаки, будуть лише його стримувати в майбутньому;

– *системний* – один із спеціальних способів наукового пізнання, за яким досліджуваний об'єкт можливо розчленувати на елементи, які будуть розглянуті як взаємопов'язана система. Управління майновим потенціалом з точки зору даного підходу дає можливість визначити основні елементи системи та встановити стійкі, а також змінні взаємозв'язки між ними з метою виявлення факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Системний підхід припускає створення системи показників, методів, моделей, які відповідали б змісту кожного елементу потенціалу і одночасно дозволяли б побудувати цілісну картину можливого розвитку майнового потенціалу;

– *процесний* – розглядає управління майновим потенціалом як мережу взаємодіючих процесів, що протікають в структурі потенціалу і реалізують мету його існування та розвитку. Майно підприємства повинне забезпечувати процес придбання ресурсів, перетворення їх в готову продукцію та, відповідно, її реалізацію. Дане твердження є наслідком того, що процес – це логічна послідовність дій, тривала в часі, що призводить до послідовної зміни проміжних станів системи, у якій цей процес протікає, і перетворює початкові (вхідні) ресурси в кінцеві (вихідні) [6];

– *синергетичний* – полягає в дослідженні процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур потенціалу. Предметом синергетики є механізми спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, які перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем. У сферу його вивчення потрапляють нелінійні ефекти еволюції систем будь-якого типу, кризи і біфуркації – нестійкої фази існування, які передбачають множинність сценаріїв подальшого розвитку.

Синергетичний підхід передбачає ймовірне бачення світу, базується на дослідженні нелінійних систем. Образ майнового потенціалу постає як сукупність нелінійних процесів. Ідея нелінійності включає багатоваріантність, альтернативність шляхів еволюції та її незворотність. За допомогою синергетичного підходу вивчають дисипативні (нестійкі, слабоорганізовані) складні системи.

Синергетичний підхід демонструє, яким чином і чому хаос може розглядатися як чинник творення, конструктивний механізм еволюції, як з хаосу власними силами може розвиватися нова форма потенціалу.

У відповідності до вищесказаного, синергетичне управління майновим потенціалом має обов'язково будуватися на основі дотримання співвідношення з трудовими, фінансовими, інформаційними та іншими ресурсами.

Бажано, щоб система управління майновим потенціалом підприємства ґрунтувалась на сукупності односпрямованих підходів, оскільки лише в такому поєднанні вони дають оптимальний результат.

Дослідження показали, що будь-яка система управління не буде ефективною без використання методів її моніторингу та оцінки. Метод – спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовуються в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [1, с. 664].

Основними методами, які є ефективними при управління майновим потенціалом підприємства є:

1. Системний аналіз. За допомогою даного методу є можливість вивчити майновий потенціал в сукупності елементів, що його утворюють як систему. З наукової точки зору він передбачає оцінку поведінки об'єкта як системи з усіма факторами, які впливають на його функціонування. Цей метод можливо широко застосовувати в дослідженнях при комплексному вивченні майнового та сукупного потенціалів, визначенні пропорцій розвитку тощо.

2. Діагностика. Термін „діагностика” (від грец. *diagnostikos* – спроможний розпізнавати) дослівно перекладається з давньогрецької як розпізнавання стану об'єкта за другорядними ознаками. Основною метою діагностики майна підприємства є формування узагальнюючого висновку стосовно його поточного та перспективного стану, доцільності та необхідності здійснення корегування основних параметрів функціонування в цілому та в розрізі окремих підсистем. Діагностикою управління майновим потенціалом називають виявлення невідповідності між фактичним та цільовим (нормативним) його станом, між внутрішнім та зовнішнім оточенням, між окремими підсистемами, а також аналіз розмірів відхилень та їх впливу на процес функціонування та розвитку потенціалу.

3. Факторний аналіз – виявляє вплив окремих факторів (причин) на майновий потенціал підприємства за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження. Факторний аналіз може бути як прямим (аналіз), так і зворотнім (синтез). Відзначимо, що він використовується для дослідження зв'язку між змінними з метою зменшення кількості чинників впливу до найбільш суттєвих, тобто на його основі можливо визначити основні структурні елементи, якими доцільно систематично управляти, а також фактори, які мають на потенціал безпосередній вплив.

4. Кластерний аналіз – дозволяє поєднати майнові потенціали суб'єктів господарювання або в групи, або в так звані кластери таким чином, щоб відмінності між об'єктами, що утворюють один кластер, були б меншими порівняно з іншими кластерами з метою їх дослідження та, відповідно, забезпечення сталого розвитку в майбутньому.

5. Функція Кобба-Дугласа. Методологія визначення майнового потенціалу (кількісний аспект), як і виробничого потенціалу, безпосередньо пов'язана з економічною категорією “виробнича функція”. Функція Кобба-Дугласа відображає залежність обсягу виробництва підприємства від утворюючих його праці та капіталу. Використовуючи дану функцію для управління майновим потенціалом можливо визначити трудові та фінансові ресурси, які використовуються або в яких є потреба для подальшого розвитку потенціалу суб'єкта господарювання.

6. Модель Дюпона. Система фінансового аналізу DuPont, в першу чергу, досліджує спроможність підприємства ефективно генерувати прибуток, реінвестувати його, нарощувати обороти. Розщеплення ключових показників на чинники, що їх складають, дозволяє визначити і надати порівняльну характеристику основних причин, які впливають на зміну того чи іншого показника і визначити темпи економічного зростання підприємства. Модель ефективного управління підприємством і, відповідно,

його майновим потенціалом, передбачає розщеплення рентабельності капіталу на добуток рентабельності активів і фінансового важеля, причому кожний із чинників є самостійним змістовим фінансовим показником. В моделі DuPont використовуються такі ключові коефіцієнти, як рентабельність продажу, оборотність активів, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, фінансовий важель.

7. Моделювання – конструювання моделі на основі попереднього вивчення об'єкта, визначення його найбільш суттєвих характеристик, експериментальний і теоретичний аналіз створеної моделі, а також необхідне коригування на підставі одержаної інформації.

Моделювання майнового потенціалу як об'єкта дослідження передбачає розробку певних економіко-математичних моделей для найбільш повного і достовірного відображення процесу формування, використання та розвитку як потенціалу в цілому, так і окремих його структурних елементів.

8. Планування – передбачає розробку комплексу заходів, які визначають послідовність досягнення конкретних цілей з урахуванням можливостей найефективнішого використання ресурсів підприємства.

Планування – це цілеспрямована діяльність із забезпечення пропорційного й динамічного розвитку майнового потенціалу, визначення основних його параметрів в майбутньому періоді та досягнення їх з найменшими витратами; це проектування бажаного майбутнього та розробка ефективних шляхів його досягнення з урахуванням сьогоденних умов і можливостей.

9. Прогнозування – ґрунтується на вивченні закономірностей розвитку майнового потенціалу, виявляє найбільш ймовірні та альтернативні шляхи його розвитку і створює базу для вибору та обґрунтування політики підприємства в цій сфері на перспективу.

Предметом прогнозування є якісні та кількісні зміни, які відбуваються в управлінні майновим потенціалом під впливом сукупних або окремих факторів у межах періоду, що прогнозується.

Прогнозування поширюється на такі процеси управління, які в момент розробки прогнозу або можливі в досить малому діапазоні, або зовсім неможливі, або можливі, але вимагають урахування дій таких факторів, вплив яких не може бути повністю або однозначно визначено. Прогнози економічних явищ і процесів розробляють у вигляді якісних характеристик розвитку (загальної характеристики тенденцій і очікуваного характеру змін, а в найпростішому випадку – твердження про можливість або неможливість настання яких-небудь подій) і кількісних оцінок прогнозованих показників, а також їх величин. Правильність вихідних теоретичних передумов і методологічних основ прогнозу вирішальним чином впливає на його результати та можливість його практичного використання.

10. Графічний метод. Це метод умовних зображень статистичних даних за допомогою фігур, ліній, крапок і різноманітних символічних образів.

Правильно побудовані графіки є наглядними, приваблюють до себе увагу, є виразними і запам'ятовуються. Для побудови графіка необхідно знати, з якою метою будується графік, вивчити матеріал і володіти методикою складання графіка.

Графічний метод широко використовується для поточного контролю за ходом виконання плану формування та використання майна.

Відзначимо, що з метою формування збалансованого, здатного до самозростання майнового потенціалу підприємства необхідно здійснювати постійний пошук, відбір і опрацювання найбільш привабливих ідей розвитку підприємства, як по окремих напрямках його діяльності, так і в цілому з урахуванням потреб конкретних груп споживачів, інтереси яких тісно переплітаються з інтересами самого підприємства і співпрацюючих з підприємством сторін [12].

Послідовна і вміла реалізація пріоритетів розвитку майна підприємства з обов'язковим врахуванням інтересів сторін обіцяє у

багатьох випадках значний економічний ефект. У процесі формування пріоритетів в управлінні розвитком майнового потенціалу підприємств важливо враховувати інтереси як держави, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, так і підприємців з метою вироблення взаємоприйнятної політики у сфері обміну результатами праці і їхнього справедливого розподілу.

Наслідком реалізації принципів, підходів щодо формування системи управління майновим потенціалом, а також методів визначення ефективності її функціонування є обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку майнового потенціалу підприємства. Напрямок – шлях діяльності, розвитку, спрямованість якоїсь дії, явища [1, с. 731].

Пріоритетними напрямами, виходячи з дослідження стану та динаміки розвитку майнового потенціалу, можуть бути:

1. Орієнтація діяльності підприємства на існуючі ринки та продукцію. Цей напрямок можливо ще назвати методом економії витрат. Підприємство обирає ринок продукції, який продовжує розвиватись або ще не є наповненим. Суб'єкт господарювання намагається розширити збут своїх товарів на традиційних ринках за рахунок цінової конкуренції, інтенсивної реклами активнішого просування товарів та інших маркетингових зусиль.

2. Товарна експансія – полягає в удосконаленні існуючих товарів і розробці нових продуктів для існуючих та освоєних ринків з орієнтацією на стабільного споживача.

3. Розвиток ринку – передбачає розширення його обсягів за рахунок проникнення на нові географічні території, у тому числі за кордон; завоювання нових сегментів ринку, де існує незадоволений попит.

4. Диверсифікація – застосовується з метою надійного уникнення залежності підприємства від одного контрагента чи одного асортиментного набору продукції, а також у випадку, якщо підприємство залишає стагнуючі чи застійні ринки. Напрямок диверсифікації передбачає розробку нових продуктів і нових ринків.

5. Формування поліпшення інвестиційно-інноваційного розвитку майнового потенціалу суб'єктів господарювання.

6. Ефективне державне регулювання в сфері управління майном підприємства.

Перелічені варіанти не діють одноосібно на систему управління майновим потенціалом, тільки в комбінації та в певній послідовності, залежно від конкретної ситуації, вони сприяють розвитку майна підприємства.

Формування пріоритетів розвитку майнового потенціалу підприємства базується на вивченні можливостей здійснення тих чи інших змін за умов впливу як внутрішніх, так і зовнішніх (інституційних) чинників. Це дозволяє створити в цілому сприятливе середовище для розвитку підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичне та практичне врахування досліджених проблем при оцінці системи управління майновим потенціалом сприятиме створенню дієвого механізму її формування та вдосконалення для прийняття управлінських рішень, які будуть направлені на швидке і правильне орієнтування підприємства в системі ринкового господарювання.

Сьогодні, при побудові системи управління майном підприємства зовсім не приділяється увага принципу корпоративного управління. Запровадження даного принципу є пріоритетним при оцінці майна господарюючого суб'єкта, оскільки на його основі власник розподіляє чистий прибуток, частина якого направляється саме на розвиток майнового потенціалу. За умови, якщо не буде використаний прибуток в господарській діяльності, то не буде формуватись майновий потенціал і, відповідно, національне багатство, яке створюється на мікрорівні.

Окрім цього, вважаємо, при формуванні системи управління майнового потенціалу доцільно першочергово виокремити принцип планування як основу, без якої ефективна політика в сфері управління майном неможлива.

В майбутньому, дослідження системи управління майновим потенціалом мають бути сфокусовані на побудові ефективної моделі її оцінки з метою забезпечення сталого розвитку суб'єкта господарювання. Крім того, важливе місце серед механізмів діяльності підприємства має бути віднесене моніторингу формування, накопичення, використання та, відповідно, стану управління майновим потенціалом господарюючих систем.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. – 1736 с.: іл.
2. *Горяча О.Л.* Управління виробничим потенціалом промислових підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук. – К.: Національний аграрний університет Кабінету міністрів України, 2006. – 16 с.
3. *Іцук С.О.* Формування та розвиток виробничого потенціалу промислових підприємств (теорія і методи) : Автореф. дис. док. екон. наук. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. – 48 с.
4. *Ліпич О.М.* Управління і регулювання виробничо-ресурсним потенціалом підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів: Національний лісотехнічний університету України, 2006. – 26 с.
5. *Осінов П.В.* Методологія управління виробничим потенціалом харчової промисловості: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2004. – 29 с.
6. Процесний підхід до управління компанією // <http://3dvok.com/ua/lecture1>.
7. Процессные инновации в системе управления развитием предприятий // *Економіст*. – 2008. – № 1. – С. 28-32.
8. Статистичний щорічник України за 2006 рік / Держкомстат; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. П.П. Забродський. – К.: Консультант, 2007. – 551 с.
9. *Тарасюк Г.М.* Планова діяльність як системний процес управління підприємством. – Монографія. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2006. – 469 с.
10. *Татарнікова Н.І.* Математичні методи в управлінні адаптацією виробничого потенціалу підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, 2006. – 19 с.
11. *Федосік І.М.* Управління ресурсним потенціалом банку: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Харків: Українська академія банківської справи Національного банку України, 2003. – 22 с.
12. Формування системи пріоритетів в управлінні потенціалом розвитку підприємства // <http://www.tipup.kiev.ua/subjects-page-93.html>
13. *Шарінова О.С.* Управління виробничим потенціалом при модернізації господарського комплексу: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Луцьк: Східноукраїнський державний університет Міністерства освіти України, 1999. – 19 с.
14. *Шилепницький П.П.* Вдосконалення управління виробничим потенціалом: Автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів: Інститут економіки промисловості НАН України, 2001. – 14 с.

ДЕНИСЮК Олена Григорівна – аспірант кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- формування та розподіл національного багатства підприємствами України;
- формування та використання майнового потенціалу суб'єктів господарювання України